

Legalnie i bez ryzyka

Bezpieczeństwo konsumentów na rynku usług legalizacji pracy i pobytu

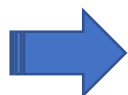
Polak, który chce załatwić prostą sprawę administracyjną, zwykle nie szuka prawnika ani doradcy. Po prostu udaje się do urzędu i nawet jeśli sprawa okaże się zawiła lub długotrwała, zazwyczaj radzi sobie sam. Badania eksploracyjne, które stanowią główną inspirację dla tego projektu, pokazują, że w przypadku cudzoziemców jest inaczej. W wielu sprawach, które w teorii powinny być proste – na przykład przy legalizacji pobytu lub zdobyciu zezwolenia na pracę – polegają na pomocy innych. Często decydują się na wynajęcie pośrednika. Również pracodawcy, rozważający zatrudnienie cudzoziemca, często wolą zostawić sprawę legalizacji zatrudnienia komuś innemu.

Zdrowy rozsądek podpowiada, że bardziej przystępne procedury, lepsza informacja, dostępna również w ich rodzimych językach, pozwoliłyby cudzoziemcom na samodzielnie załatwianie swoich spraw w urzędach. Uniknęliby wtedy wydatków, które często nadwężają ich budżety domowe. Rzadziej również padaliby ofiarą nieuczciwych pośredników. **Co jednak oznaczają „lepsza informacja” i „bardziej przystępne procedury”? Jakie czynniki decydują o korzystaniu z usług pośredników? Czy kryteria, którymi cudzoziemcy i ich pracodawcy kierują się jako konsumenci usług legalizacyjnych zabezpieczają ich przed nieuczciwością pośredników?** Jako badacze społeczni możemy przyczynić się do lepszego zrozumienia tych problemów i podniesienia bezpieczeństwa odbiorców usług legalizacyjnych. Takie właśnie są cele naszego projektu.

CELE PROJEKTU

Cele projektu nie ograniczają się do przeprowadzenia badania. Obejmują też przygotowanie materiałów edukacyjno-informacyjnych sprzyjających podniesieniu bezpieczeństwa odbiorców usług legalizacyjnych. Poniżej opisujemy szczegółowo, na czym zależy nam w realizacji projektu.

ZROZUMIEĆ
MOTYWACJE

zdobycie wiedzy na temat głównych przyczyn korzystania przez cudzoziemców z pomocy pośredników;

OSZACOWAĆ
KOSZTY

oszacowanie przeciętnego kosztu pośrednictwa w najczęstszej procedurze legalizacyjnej; uzyskaniu zgody na pobyt czasowy i pracę;

ZROZUMIEĆ
MECHANIZMY

lepsze zrozumienie działalności doradców nierzetelnych lub umyślnie działających na szkodę swoich klientów;

DOSTARCZYĆ
INFORMACJI

opracowanie raportu z badania oraz przygotowanie materiałów informacyjnych dla cudzoziemców: pozwalających zabezpieczyć się przed oszustwami, ułatwiających poszukiwanie rzetelnej wiedzy na temat procedur legalizacyjnych i bezpłatnej pomocy.

PRÓBA I METODY

Badanie uwzględni **różnorodnych aktorów zaangażowanych w procedury legalizacyjne**: od migrantów i pracodawców przez urzędników i pracowników organizacji pozarządowych zaangażowanych w pomoc prawną po samych pośredników. Wykorzystanie **różnych metod badawczych** w przemyślanej kolejności pozwoli na uzyskanie pogłębionego i wieloaspektowego obrazu rynku usług legalizacyjnych. Dzięki **wspólnej pracy ekspertów z różnych dziedzin** raport badawczy i materiały dla migrantów i pracodawców będą przystępne i gruntownie przemyślane. Poniżej opisujemy przebieg projektu, wyjaśniając po co, kogo i jak chcemy zbadać.

Tab. 1. Przebieg projektu krok po kroku

	Co nas interesuje?	Kogo i jak badamy?
Krok 1	perspektywa migrantów	3 FGI z migrantami z trzech regionów pochodzenia: terenów byłego ZSRR, Bliskiego Wschodu, krajów azjatyckich (zwłaszcza Indii i Pakistanu)
Krok 2	perspektywa pracodawców	1 FGI z pracodawcami, którzy planują legalnie zatrudnić cudzoziemców lub mają już takie doświadczenia
Krok 3	perspektywa urzędników i działaczy NGO	1 FGI z działaczami organizacji pozarządowych z co najmniej 2-letnim doświadczeniem w udzielaniu pomocy prawnej/administracyjnej migrantom 2 IDI z pracownikami Urzędu ds. Cudzoziemców i Państwowej Inspekcji Pracy
Krok 4	identyfikacja głównych aktorów na rynku usług legalizacyjnych	desk research: kwerenda firm świadczących usługi legalizacyjne ogłaszających się po rosyjsku, angielsku i ukraińsku
Krok 5	sposób działania pośredników	przeprowadzenie badania <i>mystery shopper</i> wśród firm świadczących odpłatne usługi legalizacyjne; w realizację badania zaangażowane będą osoby, których pierwszym językiem nie jest język polski; badanie telefoniczne i osobiste wizyty u wybranych usługodawców
Krok 6	podsumowanie wyników badania	warsztat ze wszystkimi badaczami zaangażowanymi w projekt, mający na celu opracowanie głównych wniosków z badania i struktury raportu
Krok 7	całodzienny warsztat z edukatorami	całodzienny warsztat z osobami, które mają doświadczenie w działaniach informacyjno-edukacyjnych dla migrantów, w celu przygotowania bezpłatnych materiałów informacyjnych w formie: <ul style="list-style-type: none"> • ulotek dla migrantów i pracodawców; • informacji na stronę internetową i dla pracodawców; • zadań do wykorzystania podczas lekcji polskiego jako języka obcego na poziomach od A1 do B2 na temat procedur urzędowych i oszustw.

BADACZE I EKSPERCI ZAANGAŻOWANI W PROJEKT

Co dwie głowy to nie jedna! Dlatego celem projektu jest skompletowanie profesjonalnego zespołu ekspertów i badaczy terenowych znających się na kwestiach metod i realizacji badań, gruntownie obeznanych z sytuacją cudzoziemców w Polsce, biegle władających językami głównych grup migrantów w Polsce.

Dominika Michalak – liderka projektu, socjolożka związana obecnie z IS PAN. Od czterech lat angażuje się na rzecz migrantów w Polsce, od półtora roku współpracuje z Fundacją Ocalenie. Do projektu, poza zapamiętaniem i zaangażowaniem, wnosi również rezultaty badań eksploracyjnych: półrocznej obserwacji uczestniczącej, wywiadów pogłębionych z aktywistami i migrantami oraz przeglądu literatury przedmiotu.

Zgodę na udział w projekcie w charakterze zatrudnionych ekspertów, konsultantów lub badaczy terenowych wyrazili:

Aleksandra Trojanowska – socjolożka, Senior Project Manager w Ipsos, realizuje badania ilościowe i jakościowe, doświadczony moderator, członkini PTBRiO. Do projektu wnosi ekspertyzę w zakresie przygotowania narzędzi, realizacji badań, analizy i raportowania, a także prowadzenia warsztatów.

Andrzej Anterszlak – socjolog, kieruje działem badań Customer Experience i Mystery Shopper w Ipsos. Do projektu wnosi wiedzę na temat przygotowania narzędzi i realizacji projektów Mystery Shopper.

Krzysztof Szczerbacz – magister ekonomii SGH, badacz rynkowy i społeczny z wieloletnim doświadczeniem, obecnie pracuje w ARC Rynek i Opinia. Kierował szeregiem projektów badawczych, zarówno ilościowych jak i jakościowych, dla różnych branż. Prelegent na XIX Kongresie Badaczy w 2018 roku, wystąpienie: *Ukraińcy w Polsce: epizod czy początek wieloetnicznego państwa?* W projekcie będzie służył wiedzą ekspercką z zakresu mniejszości ukraińskiej w Polsce zdobytej dzięki realizacji unikalnego, ogólnopolskiego badania.

Nina Boichenko – kulturoznawczyni i badaczka związana z Instytutem Slawistyki PAN oraz Ośrodkiem Badań nad Migracjami, prowadząca badania nad migrantami ukraińskimi w Polsce i migracjami wewnętrznymi w Ukrainie, wolontariuszka w Stowarzyszeniu Interwencji Prawnej, gruntownie zorientowana w procedurach legalizacyjnych.

Feras Daboul – doświadczony pracownik organizacji humanitarnych zajmujących się uchodźcami i migrantami, badacz terenowy w projektach na ten temat, obecnie

mentor kulturowy w Fundacji Ocalenie pomagający m. in. w sprawach legalizacyjnych oraz nauczyciel i tłumacz środowiskowy z języka arabskiego.

WYKORZYSTANIE WYNIKÓW

Nie chcemy poprzestawać na badaniu. Ważną częścią projektu jest również **popularyzacja wyników**. Zależy nam na przystępnym raporcie na użytek polskich odbiorców, a także na przygotowaniu materiałów informacyjnych skierowanych do migrantów, na których spoczywa największy ciężar procedur legalizacyjnych. Oprócz ulotek i materiałów na stronę internetową w wielu wersjach językowych - a więc konwencjonalnych materiałów informacyjnych - planujemy również przygotowanie **lekcji polskiego opartej na wynikach badania**. Lekcja zostanie przygotowana na różnych poziomach trudności, będzie poświęcona kwestiom korzystania z pomocy w procedurach legalizacyjnych i udostępniona bezpłatnie w internecie. Dzięki temu migranci uczący się polskiego będą mieli szansę nie tylko dowiedzieć się, jak zabezpieczyć się przed nadużyciami, ale również nauczyć się porozumiewać w podstawowych sprawach urzędowych po polsku. Statystyki organizacji pozarządowych pokazują, że w samej tylko Warszawie z bezpłatnych kursów polskiego korzysta ponad tysiąc osób rocznie. Nasze materiały udostępniemy tymczasem płatnym i bezpłatnym szkołom językowym oraz organizacjom pozarządowym w całej Polsce.

PRZYDATNOŚĆ PROJEKTU

Jakie mogą być społeczne zyski z projektu? Projekt może pomóc migrantom i pracodawcom, którzy pragnęliby legalnie ich zatrudniać, uniknąć zbędnych kosztów oraz nieuczciwych usługodawców. Może więc zwiększyć bezpieczeństwo klientów na rynku usług legalizacyjnych. Zebrany materiał może również pomóc w projektowaniu bardziej przyjaznych procedur urzędowych dla migrantów i pracodawców.

Z prowadzonych przez liderkę projektu badań eksploracyjnych nad barierami stojącymi przed cudzoziemcami w procedurach legalizacyjnych wynika, że przypadki nadużyć z punktu widzenia migranta wiążą się z **dużym stresem, częstym zadłużeniem**, a przede wszystkim zwiększonym **ryzykiem niepowodzenia procedury legalizacyjnej i koniecznością powrotu do kraju**. A mówiąc prościej: migrant, który padł ofiarą oszustwa, często musi wyjechać z Polski, straciwszy wcześniej oszczędności, mimo że dołożył wszelkich starań, by legalnie przebywać i pracować w naszym kraju. Taki scenariusz jest nie tylko niepomyślny z perspektywy migranta, ale również polskiego rynku pracy, bo wskutek oszustw lub nierzetelności znikają z niego pracownicy

zeterminowani do tego, by żyć i pracować w Polsce zgodnie z wszelkimi prawno-administracyjnymi regułami.

Dlaczego projekt może być ciekawy? Projekt pokazuje, że badania marketingowe mogą służyć również bezpieczeństwu konsumentów. Jego wyniki mogą też dostarczyć cennego wglądu w to, jak różnice kulturowe wpływają na zaufanie do kontrahentów.

Jak ocenić skalę przydatności projektu? Nie istnieją dane, które pozwalałyby oszacować skalę rynku pośrednictwa usług legalizacyjnych, ani ocenić, jaka jest jakość tych usług. Nie ma osobnego rejestru firm świadczących usługi tego rodzaju ani standardów ich jakości. Pośrednicy nie zawsze też działają legalnie. Przypadki, w których nie wywiązują się ze swoich obietnic, zdarzają się jednak na tyle regularnie, by nie budziły zdziwienia w środowiskach aktywistów zajmujących się pomocą prawną i administracyjną dla migrantów, a także w samym Urzędzie do Spraw Cudzoziemców. Jak więc mierzyć pożytki z projektu? Miarą jego sukcesu może być jego **widoczność**, zwłaszcza wśród migrantów. Dlatego częścią projektu jest przygotowanie i upowszechnienie materiałów informacyjno-edukacyjnych.

HARMONOGRAM I KOSZTORYS

Ze względu na rozmach projektu zaczniemy pracę już w lipcu, po kolei realizując kolejne etapy badania.

Tab. 2. Harmonogram projektu

	lipiec	sierpień	wrzesień	październik	listopad	grudzień
Krok 1						
Krok 2						
Krok 3						
Krok 4						
Krok 5						
Krok 6						
Krok 7						
Raport i materiały promocyjne						

Ubiegamy się o dofinansowanie części projektu. Dzięki uprzejmości Ipsos będziemy mogli bezpłatnie skorzystać z sal fokusowych. Zakładamy również nieodpłatne

przeprowadzenie części pracy badawczej i analitycznej. Liderka projektu nie pobiera wynagrodzenia, do projektu wnosi też rezultaty swoich badań eksploracyjnych jako wkład merytoryczny.

Tab. 3. Kosztorys projektu (brutto)

	zadanie	koszty szczegółowe	kwota (w PLN)
Krok 1	3 FGI obcojęzyczne	rekrutacja badanych (6 os./FGI): rekompensaty dla badanych: szkolenia dla badaczy: moderacja 3 FGI w językach obcych z debriefingiem i sporządzeniem notatek z FGI: tłumaczenia symultaniczne: poczęstunek dla respondentów:	900 2700 300 3000 1200 120
Kroki 2 i 3	2 FGI polskojęzyczne i 2 IDI z urzędnikami	rekrutacja badanych (6 os./FGI): rekompensaty dla badanych: moderacja 2 FGI po polsku: moderacja 2 IDI po polsku: poczęstunek dla respondentów:	600 1800 800 300 80
Krok 4	<i>desk research</i>	zebranie i analiza ogłoszeń w językach obcych	300
Krok 5	<i>mystery shopper</i>	realizacja telefonów i wizyt tajemniczego klienta:	2200
Krok 6	warsztat z badaczami	wynagrodzenie moderatora: poczęstunek dla respondentów:	500 40
Krok 7	całodzienny warsztat z edukatorami	rekompensaty dla uczestników: wynagrodzenie moderatora: poczęstunek i obiad dla uczestników:	900 500 300
Inne:	opracowanie rezultatów badania	opracowanie graficzne wszystkich materiałów (w tym na stronę internetową) oraz wydruk ulotek: merytoryczne przygotowanie materiałów informacyjnych, w tym lekcji polskiego: tłumaczenia materiałów promocyjnych na główne języki migrantów:	1500 1200 1200
Razem:			20 440

Informacje o kosztach w tabeli 3 podano w polskich złotych. Ceny uwzględniają podatek VAT lub koszty pracodawcy w przypadku zawierania umów-zleceń lub umów o dzieło. Ze względu na niepewną sytuację legalizacyjną części badanych, rekompensaty za udział w badaniu zostaną przyznane w bonach na zakupy.